

Sygn. akt II UK 17/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku I. S. reprezentowanego przez K. S. przedstawiciela
ustawowego
przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi d/s Orzekania o Niepełnosprawności w
Województwie (...) w W.
o ustalenie stopnia niepełnosprawności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 18 lipca 2016 r., sygn. akt VII Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem
Okręgowym w Ś. w zakresie rozprawy z dnia 18 lipca 2016 r. oraz
wyrokowania i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Ś. do
ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Ś. wyrokiem z dnia 2 października 2015 r. oddalił odwołanie I. S., reprezentowanego przez ustawowego przedstawiciela -matkę K. S., od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w W. z dnia 13 września 2014 r., utrzymującego w mocy orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w D. z dnia 26 czerwca 2014 r., zaliczające I. S. do lekkiego stopnia niepełnosprawności do dnia 30 czerwca 2017 r., symbol przyczyny niepełnosprawności - 02-P, 03-L.07-S oraz orzekające, że nie ma zastosowania pkt 7 i 8 wskazań.

Sąd Rejonowy uznał, że bezspornie małoletni I. S. jest osobą niepełnosprawną w związku ze schorzeniami psychicznymi, otolaryngologicznymi, układu oddechowego i krążenia. Sporny jest natomiast stopień niepełnosprawności według art. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 511). W tej kwestii Sąd Rejonowy w całości dał wiarę opiniom biegłych lekarzy sądowych z zakresu psychiatrii, interny i laryngologii, badających I. S., którzy zgodnie orzekli, że stan jego zdrowia uzasadnia zaliczenie go do co najwyżej lekkiego stopnia niesprawności oraz że nie zachodzi konieczność zmiany wskazań z pkt 1-10.

Apelację od tego wyroku złożyła K. S. jako przedstawiciel ustawowy małoletniego I. S., zaskarżając wyrok w całości i wnosząc o uwzględnienie apelacji w całości przez uznanie małoletniego I. S. za osobę niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ś. wyrokiem z dnia 18 lipca 2016 r. oddalił apelację.

Sąd Okręgowy w całości podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, przyjmując je za własne oraz wskazał, że ocena stopnia niepełnosprawności I. S. przedstawiona w odwołaniu, zastrzeżeniach do opinii biegłych i apelacji opierała się wyłącznie na subiektywnych odczuciach, niepopartych żadnym wiarygodnym dowodem. W ocenie Sądu Okręgowego, nietrafny jest też zarzut naruszenia art. 5 i art. 212 k.p.c. przez brak pouczenia strony o możliwości złożenia wniosku o

ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Matka małoletniego - jako przedstawiciel ustawowy - wiedziała o możliwości złożenia takiego wniosku, bowiem taki wniosek dwukrotnie złożyła.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiódł I. S., zaskarżając wyrok w całości oraz wnosząc o jego uchylenie w całości, zniesienie postępowania przed Sądem Okręgowym i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania: 1) art. 214 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegającego na nieodroczeniu rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji w sytuacji, gdy skarżącemu nie doręczono zawiadomienia o terminie tej rozprawy i rozprawę tę, zgodnie ze wskazanym przepisem, należało odroczyć umożliwiając skarżącemu obronę swych praw; 2) art. 65 § 1 k.p.c. polegającego na uznaniu, że w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji skarżący nie miał zdolności procesowej, podczas gdy w dniu 30 maja 2016 r. ukończył on 18 lat, nie był i nie jest osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie ani częściowo, zgodnie więc z art. 11 k.c. w związku z art. 111 k.c. z tym dniem uzyskał pełną zdolność do czynności prawnych, co znaczy, że od tego momentu przysługuje mu również zdolność procesowa, a przedstawicielstwo ustawowe reprezentującej go w tym postępowaniu matkę ustało.

Skarżący powołał się na nieważność postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c. Wskazał, że w dniu 30 maja 2016 r. skończył 18 lat i nabył pełną zdolność do czynności prawnych i zdolność procesową. Z tą chwilą ustało przedstawicielstwo ustawowe rodziców wynikające z art. 98 § 1 k.r.o. (art. 10 § 1 k.c.). Sąd Okręgowy po uzyskaniu przez niego pełnoletności wyznaczył termin rozprawy apelacyjnej na dzień 18 lipca 2016 r., zawiadamiając o terminie rozprawy wyłącznie jego matkę, niebędącą już przedstawicielką ustawową i nie dysponującą udzielonym przez skarżącego pełnomocnictwem. K. S. nie stawiała się na rozprawie. Na rozprawie nie stawił się skarżący, gdyż nie został zawiadomiony o jej terminie. W dniu 18 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy zamknął rozprawę i wydał wyrok, chociaż stosownie do art. 214 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. powinien rozprawę odroczyć po to, by zawiadomić skarżącego o jej terminie, umożliwiając mu obronę swoich praw.

Skarżący nie mógł swobodnie dysponować przedmiotem postępowania czy skorzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, której odmówiono jego matce działającej jako przedstawiciel ustawowy. Jest to uchybienie skutkujące nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania.

Przyczyny nieważności postępowania określa w sposób wyczerpujący art. 379 k.p.c., wskazując między innymi (pkt 5), że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Problematyka nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony możliwości obrony jej praw znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że niemożność obrony zachodzi wówczas, gdy w postępowaniu sądowym pozbawiono stronę, wbrew jej woli, całkowitej możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Nie ma przy tym znaczenia z czyjego powodu pozbawienie możliwości obrony nastąpiło, tj. czy było to efektem działania sądu, strony przeciwnej, czy też osoby trzeciej. Jednocześnie przyjmuje się, że pozbawienie możliwości obrony zachodzi w sytuacji, gdy strona została pozbawiona uprawnień procesowych wskutek wadliwego postępowania innego podmiotu, a nie wtedy gdy strona na skutek własnego działania z uprawnień tych nie skorzystała (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, Nowe Prawo 1963 nr 1, s. 117; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65, OSNCP 1966 nr 10, poz. 172; z dnia 27 maja 1999 r., II CKN 318/98, LEX nr 319621; z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1211/00, LEX nr 1166360; z dnia 28 stycznia 2004 r., IV CK 418/02, LEX nr 602392; z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995; z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95; z dnia 17 maja 2016 r., I UK 363/15, LEX nr 2061183; z dnia 8 grudnia 2016 r., II PK 260/15, LEX nr 2200600 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., III CKN 461/99, LEX nr 54479 czy z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995).

Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw polega więc na tym, że na skutek wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej nie mogła ona brać i nie brała udziału w postępowaniu lub w jego istotnej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem w danej instancji wyroku. Sytuacja taka zachodzi również wtedy, gdy sąd rozpoznał sprawę i wydał wyrok w nieobecności strony pomimo nieprawidłowości w doręczeniu jej zawiadomienia o rozprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2003 r., I PK 117/03, LEX nr 108206). Stosownie do art. 214 § 1 k.p.c. rozprawa ulega obligatoryjnemu odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu wezwania albo jeżeli nieobecność strony jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyżyć. W rozpoznawanej sprawie wystąpiła pierwsza z tych podstaw. W tym kontekście zauważyć trzeba, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 listopada 2015 r., II CSK 617/14 (LEX nr 1943211), przyjął, że rozpoznanie sprawy z naruszeniem art. 214 § 1 k.p.c., a w postępowaniu apelacyjnym art. 214 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. mimo wadliwości zawiadomienia o terminie rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku, uzasadniającej odroczenie rozprawy, uzasadnia przyjęcie związku pomiędzy naruszeniem prawa procesowego a pozbawieniem możliwości działania i obrony praw strony, która o terminie rozprawy nie była powiadomiona i z tej przyczyny nie brała w niej udziału.

W tych okolicznościach rację ma skarżący zarzucając, że skoro ukończył on 18 lat w dniu 30 maja 2016 r., to obowiązkiem Sądu Okręgowego było powiadomienie go jako strony postępowania o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 18 lipca 2016 r., po zamknięciu której zapadł zaskarżony wyrok. W dacie ukończenia 18 lat skarżący uzyskał, zgodnie z art. 11 k.c., pełną zdolność do czynności prawnych i tym samym zdolność sądową i procesową w rozumieniu art. 64 § 1 i art. 65 § 1 k.p.c. W jego imieniu, stosownie do art. 98 § 1 i 3 k.r.o. w związku z art. 66 k.p.c., nie mogła zatem działać przed sądem matka K. S. jako przedstawiciel ustawowy. Przedstawiciel ustawowy może bowiem działać za osobę fizyczną niemającą zdolności procesowej.

Podsumowując powyższe, skoro skarżący po uzyskaniu pełnoletności, jako strona procesu, która utraciła przedstawiciela ustawowego w osobie matki, nie

został powiadomiony o terminie rozprawy, to doszło do nieważności postępowania polegającej na pozbawieniu go możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c., por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2004 r., II UZ 45/04, LEX nr 1124190).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 2 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

r.g.